

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Alina Tóka
Ogólnokrajowa Polska Szkoła i Przedszkole na Węgrzech

Człowiek, to brzmi dumnie!
(Maksym Gorkij)

1. Poziom/klasa: 7 klasa szkoły podstawowej
2. Przedmiot: język polski (jako drugi język ojczysty)
3. Czas realizacji: 2 jednostki lekcyjne (90 minut)
4. Cele lekcji

W zakresie wiedzy uczniów:

- uświadamia sobie wartość wody w życiu człowieka;
- na podstawie literatury pięknej i artykułów i filmów popularnonaukowych poznaje zachodzące zmiany w przyrodzie;
- zauważa różnice w użyciu wody na przestrzeni wieków;
- uświadamia sobie, że czytanie literatury pięknej wzbogaca wiedzę o ciągle zachodzących zmianach w przyrodzie.

W zakresie umiejętności uczniów:

- samodzielnie dochodzi do właściwych wniosków i rozwiązań;
- dostrzega analogię między omawianymi tekstami teoretycznymi, a analizowanymi utworami literackimi;
- potrafi stworzyć spójną i poprawną pod względem gramatycznym wypowiedź;
- potrafi przytoczyć odpowiednie argumenty.

W zakresie postaw uczniów:

- przekonuje się o negatywnym wpływie człowieka na środowisko naturalne;
- odkrywa wagę czytania w perspektywie pomocy i ratunku dla świata;
- wykształca postawę świadomego mieszkańca Ziemi, dbającego o swoją planetę.

Metody pracy, techniki: rozmowa ukierunkowana; burza mózgów; praca w grupach; praca indywidualne (na podstawie poznanych treści formułowanie własnej opinii w formie wypracowania).

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.

Środki i pomoce dydaktyczne:

- sprzęt elektroniczny (laptop/komputer stacjonarny), dostęp do sieci (interaktywna tablica).
materiały zawierające teksty do analizy; kartki A4; kredki, flamastry.

Literatura i teksty jako osobne załączniki [w dalszej części tego dokumentu]

PRZEBIEG LEKCJI

Lekcja 1

Cytat z powieści Ericha Kästnera „Die Konferenz der Tiere” (załącznik TEKSTY)

Nierozsądne, niemądre zachowanie człowieka zauważyły nawet i zwierzęta i to już w 1949 roku, ponieważ wtedy ukazała się powieść Ericha Kästnera „Die Konferenz der Tiere”(„Konferencja zwierząt”).

Wprowadzenie

Woda jako jeden z najważniejszych składników życia

Rozmowa wstępna, pytanie zadane uczniom:

Co kojarzy się wam ze słowem woda?

Mogą powstać następujące odpowiedzi, które zapisujemy na tablicy interaktywnej:

lód, para, jezioro, morze, deszcz, śnieg, rzeka, kałuża, strumień, wodospad, życie, płyn, rośliny, napój, rosa, para wodna, relaks, żywiół, niszczycielska, spokojna, źródłana, górską, niebezpieczna, przeźroczyta, uspokajająca, fale.

Rozmowa na temat codziennego zużycia wody przez uczniów, próba określenia zużytej dziennie ilości wody.

Czytanie tekstów literackich z opisami „wody” (załącznik TEKSTY 1.) (10 min.)

Po przeczytaniu rozmowa na temat wywołanego przez utwory nastroju:

W tych fragmentach woda przedstawiona jest w sposób łagodny, jako potrzebny, życzliwy towarzysz w życiu człowieka. Opisy wyrażają spokój, harmonię człowieka z przyrodą. W Iliadzie Homera nie jest niczym niezwykłym, służy do powszedniego prania, ale scena ta ukazana jest w sposób idylliczny. Eliza Orzeszkowa wprowadza postać rzeki Niemen to motyw dopasowany do treści utworu, idealne miejsce życia dla ludzi, którzy powinni żyć z nią w zgodzie. Nastrój tajemniczości wprowadza wiersz Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Taki sam obraz widnieje we fragmencie „Czarodziejskiej Góry” Thomasa Manna.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Następnie uczniowie otrzymują kartki A4, najlepiej koloru niebieskiego, z narysowaną pośrodku kroplą wody. Ich zadaniem jest dorysować kolejne krople wody z podpisem do czego my, ludzie używamy wody. Na pracę z tym zdaniem uczniom powinno wystarczyć **5 minut**. Na odwrotnej stronie kartki znajduje się taka sama kropla wody, tutaj zadaniem uczniów jest wpisać do czego używają wody zwierzęta. Z tego ćwiczenia uczniowie powinni wyciągnąć jeden zasadniczy wniosek – woda jest bardzo ważna w życiu człowieka, jak również w życiu zwierząt, choć w ich życiu tylko dla podtrzymania najważniejszych funkcji życiowych.

Wniosek: ludzie zużywają znacznie większe ilości wody niż zwierzęta, faktem jest jednak, że w ostatnich czasach starają się dbać o zasoby wodne Ziemi.

Następuje prezentacja wiadomości uczniów o wodzie z chemii, biologii i geografii. Padają informacje:

- Woda jest drugą najczęstszą cząsteczką we wszechświecie (pierwszą jest gazowy wodór),
- zajmuje 2/3 kuli ziemskiej;
- 96,5% wody na Ziemi jest słona;
- wody słodkie- jeziora, rzeki 3,5 %, człowiek morze pić tylko wodę słodką, a **tylko 1% to woda zdatna do picia**;
- Wszędzie tam, gdzie jest płynna woda na Ziemi, jest życie;
- ciało ludzkie skład się z ok. 70% z wody;
- osoba dorosła powinna pić ok. 2 litrów wody dziennie, to klucz do nawodnienia organizmu; itd.

Uczniowie w grupach szukają w Internecie dalszych informacji o zużyciu wody np. ile litrów wody potrzebne jest do produkcji filiżanki kawy, ile litrów wody dziennie zużywa przeciętny człowiek.

(„Chociaż nie myślimy o wodzie, kiedy odwiedzamy sklep, ten cenny zasób jest kluczowym składnikiem większości produktów spożywczych w naszych koszach zakupowych. Na przykład, okazuje się, że filiżanka porannej kawy generuje zużycie 140 litrów wody. Tyle jej pochłaniają uprawy, przetwarzanie i transport, a w zamian dostajemy ilości ziaren wystarczającą na zaledwie jedną filiżankę (według Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa).

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Według Water Footprint Network, nawadnianie w rolnictwie odpowiada za 70% zużycia wody na świecie. Mięso i drób są najbardziej wodochłonnymi produktami spożywczymi, podobnie jak orzechy. Jeden kilogram wołowiny wymaga średnio 15 415 litrów wody w większości wykorzystywanej do produkcji paszy dla zwierząt. Owoce są mniej wodochłonne: jedno jabłko zużywa 70 litrów wody. Jednak po przetworzeniu na sok, zużycie wody wzrasta do 190 litrów na jedną szklanekę.

Ale rolnictwo nie jest jedyną branżą, która jest w dużym stopniu uzależniona od wody. Raport z 2017 r. pokazuje, że w ciągu jednego roku świat mody zużył wystarczająco dużo wody, aby wypełnić 32 miliony basenów olimpijskich. Zużycie wody w branży wzrośnie o 50% do 2030 roku. Wyprodukowanie jednej koszulki może wymagać 2720 litrów, a pary dżinsów 10 000.

To wszystko stanowi jednak tylko kroplę w oceanie potrzeb jakimi obciąża nas przemysł. Według Greenpeace, światowe elektrownie węglowe zużywają tyle samo wody, co 1 miliard ludzi. Gdy zostaną uruchomione wszystkie projektowane, ilość ta wzrośnie do dwóch miliardów”. *

Uczniowie dostają wiersz Małgorzaty Strzałkowskiej „Plama”. (załącznik TEKSTY), który traktowany jest jako groteska i czytany przez uczniów z podziałem na role, z mocnym zaakcentowaniem jednej, jedynej „plamy czystej wody”

Następuje dyskusja na temat ilości i jakości wody występującej na świecie.

Pomocnicze pytania do rozmowy:

- Czy rzeczywiście woda jest aż tak bardzo zanieczyszczona/skażona?
- Czy może widać już pozytywne oddziaływanie ekologów i miłośników przyrody?
- W których częściach świata są największe problemy ze zdobyciem wody do picia?
- Czy zwierzęta przyczyniają się do skażenia wody? Jeżeli tak, w jakim stopniu?
- Czym jest spowodowane skażenie wody?

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Lekcja 2.

Czytanie tekstów:

Adam Mickiewicz „Żegluga” (Załącznik TEKSTY 1)

Joseph Conrad „Tajfun” fragment (Załącznik TEKSTY 2)

Po przeczytaniu dyskusja:

I podmiot liryczny w wierszu Mickiewicza i kapitan statku w powieści działają w chwili zagrożenia, statek w każdej chwili może się rozbić, metaforyka wiersza doskonale oddaje narastające niebezpieczeństwo. W powieści oprócz dynamiki burzy, tajfunu pojawia się wątek moralny. Czy kapitan podjął słuszną decyzję. Można powiedzieć, że tak, statek dociera do wybranego celu, chociaż poszarpany, zdemolowany, jak człowiek, który dociera do celu, i chociaż z każdej burzy wychodzi zwycięsko, to jednak pozostaje na nim trwały ślad przeżyć. Ale zmagania statku z burzą mogły zakończyć się i tragicznie, rozbiciem statku, co w rzeczywistości już nieraz się zdarzyło. W prawdziwym życiu dochodzi do rozbicia, zderzenia statków i w zależności od towaru na pokładzie statku może dojść do katastrofy ekologicznej, o której można czytać w prasie oglądać filmy, często powstałe na bazie rzeczywistych wydarzeń.

Rozmowa na temat katastrof ekologicznych tych naturalnych i tych spowodowanych przez błędy człowieka, a szczegółowo zajmujemy się katastrofami ekologicznymi na oceanach, morzach i rzekach.

Definicja katastrofy ekologicznej według *Encyklopedii PWN*:

trwale (nieodwracalne w naturalny sposób) uszkodzenie lub zniszczenie dużego obszaru środowiska przyrodniczego, wpływające negatywnie, bezpośrednio lub pośrednio, na zdrowie, często życie ludzi.

W ekologii katastrofa ekologiczna, zwana też klęską ekologiczną, jest definiowana jako nieodwracalna zmiana struktury i funkcji ekosystemów bez możliwości wytworzenia się zespołów lub ogniw zastępczych (kompensacyjnych), z powodu zachwiania równowagi w tych ekosystemach.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Uczniowie podają przykłady katastrof ekologicznych związanych z wodą, spowodowanych przez człowieka: tsunami, katastrofa ekologiczna w Polsce na Odrze – masowy pomór ryb i innych zwierząt, awarie tankowców przewożących ropę naftową,

Podsumowanie:

Katastrofy ekologiczne antropogeniczne (spowodowane przez człowieka) to

emisja toksycznych, gazów i cieczy – katastrofy chemiczne
emisja substancji radioaktywnych – katastrofy jądrowe
zanieczyszczenie ekosystemów morskich odpadami toksycznymi i radioaktywnymi oraz ropą naftową – w wyniku awarii tankowców, wież wydobywczych, działań wojennych

Katastrofy tankowców (zbiornikowców) są uznawane za znaczne zagrożenie ekologiczne, ponieważ podczas nich do środowiska wodnego uwalniana jest ogromna ilość ropy naftowej, która zagraża organizmom żywym. Uwolniona do środowiska ropa może sklejać skrzela organizmom wodnym oraz skrzydła ptakom, uniemożliwiając tym samym ich lot. Plamy ropy rozprzestrzenione w wodzie i wybrzeżu nie przepuszczają tlenu, przez co powodują całkowity zanik życia na danym obszarze, niszczy naturalne środowisko ludzi i zwierząt

Prezentacja zdjęć i filmów o katastrofach tankowców na morzu. (linki – LITERATURA)

Szukanie rozwiązań uniknięcia katastrof spowodowanych z winy człowieka (burza mózgów).

- należy skrócić czas i dystans przewożenia niebezpiecznych ładunków;
- należy zwiększyć bezpieczeństwo załadunku i wyładunku niebezpiecznych substancji;
- budowa bezpiecznych środków transportu, statków;
- odpowiednie szkolenie ekipy obsługującej transport, załadunek i rozładunek.;
- i w końcu zmniejszenie poziomu produkcji przemysłowej, człowiek powinien przestać zaśmiecać Ziemię, morza i oceany niepotrzebnymi już mu przedmiotami, nie powinien kupować drogo produkowanego jedzenia na zapas, by je potem wyrzucić, powinien ograniczać swe zapotrzebowania...

Powinien zauważyć, że nie tylko on istnieje na świecie. Dochodzimy do problemu „0 waste”, ale to już odrębna jednostka lekcyjna.

Jeszcze jedno ważne pytanie po przeczytaniu wiersza Wisławy Szymborskiej „Koniec i Początek” (załącznik TEKSTY 1)

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Pytanie prowokujące:

- A może nie mamy się o co martwić, a może natura poradzi sobie ze zmianami spowodowanymi przez człowieka? W końcu ten dumny człowiek jest tylko małą częścią natury.

Nasuająca się odpowiedź: Poradzi sobie, ale bez człowieka, bez jego ingerencji w prawa natury.

Cytat z eseju Stephena Hawkinga (załącznik TEKSTY 1)

„...nie rościmy już sobie pretensji do wyjątkowego znaczenia we wszechświecie.”
a na Ziemi? Czy wciąż jesteśmy najważniejszym Istnieniem na Ziemi, czy mamy prawo do bezmyślnego niszczenia naszej, tak wciąż jeszcze pięknej, Planety.

Na zakończenie wysłuchamy piosenki „Nie warto mieszkać na Marsie” (załącznik TEKSTY)

Zadanie domowe

Napisz swoje zdanie na temat sentencji wypowiedzianej przez pisarza żyjącego już w XIX wieku, a mianowicie: „Człowiek, to brzmi dumnie.” Uzasadnij z czego człowiek może być dumny, co może niszczyć dumę człowieka, a czego, jakich postępów człowiek powinien się wstydić. Co ludzie powinni uczynić, aby mogli być dumni ze swego istnienia.

[na kolejnych stronach – literatura i załączniki]

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

LITERATURA

1. „Die Konferenz der Tiere” Erich Kästner; Corvina 1999.
 2. „Odyseja” Homer, pieśń VI, fragment, <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/homer-odyseja.html#s6>
 3. Kazimierz Przerwa-Tetmajer „Melodia mgieł nocnych (Nad Czarnym Stawem Gąsienicowym)# <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/melodia-mgiel-nocnych.pdf>
 4. „Czarodziejska góra” Thomas Mann
 5. <https://www.rp.pl/nauka/art9357591-140-litrow-wody-w-jednej-filizance-porannej-kawy>
 6. „Plama” Małgorzata Strzałkowska; Wesoła szkoła i przyjaciele 2.
 7. Adam Mickiewicz „Żegluga” Język polski. Świat w słowach i obrazach; WSiP 2001.
 8. Joseph Conrad „Tajfun” fragment; Język polski1. Świat w słowach i obrazach; WSiP 2001.
 9. <https://niemamyplanetyb.gazeta.pl/niemamyplanetyb/0,180311,27291225.html>
 10. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/katastrofa-ekologiczna;3921133.html>
 11. Eliza Orzeszkowa „Nad Niemnem”; <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/nad-niemnem.pdf>
 12. Wisława Szymborska „Koniec i Początek”; Język polski 3. Świat w słowach i obrazach WSiP 2001.
 13. <https://wlaczoszczedzanie.pl/katastrofy-ekologiczne/>
 14. https://index.hu/galeria/index/tudomany/2014/03/24/25_eve_volt_az_exxon_valdez_olajkatasztrafa/10film
 15. https://www.youtube.com/watch?v=dCrnI41Oy_g
 16. <https://www.youtube.com/watch?v=Q3HXNX4hbeY>
- Zderzenia tankowców:
17. https://www.google.hu/search?q=katastrofy++tankowc%C3%B3w+filmy&ei=9teYY-TIDtiJ9u8Ptc2vgA0&ved=0ahUKEwjkuMSqr_f7AhXYhP0HHbXmC9AQ4dUDCA8&uact=5&oeq=katastrofy++tankowc%C3%B3w+filmy&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcnAQAzIFCAAQogQyBQgAEKIEOgoIABBHENYEELADSGQIQORgASgQIRhgAUN0FWKtAYIXNaAJwAXgAgAGvAYgB3wSSAQMxLjSYAQCgAQHIAQjAAQE&scient=gws-wiz-serp#fpstate=ive&vld=cid:d842af44,vid:NyaVIId5bpRk
 18. https://www.google.hu/search?q=katastrofy++tankowc%C3%B3w+filmy&ei=9teYY-TIDtiJ9u8Ptc2vgA0&ved=0ahUKEwjkuMSqr_f7AhXYhP0HHbXmC9AQ4dUDCA8&uact=5&oeq=katastrofy++tankowc%C3%B3w+filmy&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcnAQAzIFCAAQogQyBQgAEKIEOgoIABBHENYEELADSGQIQORgASgQIRhgAUN0FWKtAYIXNaAJwAXgAgAGvAYgB3wSSAQMxLjSYAQCgAQHIAQjAAQE&scient=gws-wiz-serp#fpstate=ive&vld=cid:a69350b7,vid:ZUZMQSMp9Cc
 19. https://www.google.hu/search?q=katastrofy++tankowc%C3%B3w+filmy&ei=9teYY-TIDtiJ9u8Ptc2vgA0&ved=0ahUKEwjkuMSqr_f7AhXYhP0HHbXmC9AQ4dUDCA8&uact=5&oeq=katastrofy++tankowc%C3%B3w+filmy&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcnAQAzIFCAAQogQyBQgAEKIEOgoIABBHENYEELADSGQIQORgASgQIRhgAUN0FWKtAYIXNaAJwAXgAgAGvAYgB3wSSAQMxLjSYAQCgAQHIAQjAAQE&scient=gws-wiz-serp#fpstate=ive&vld=cid:9a5963b7,vid:1sFuIkW9xPk
 20. Wyciek ropy z tankowca Exxon Waldes: <https://www.smartage.pl/wyciek-ropy-z-tankowca-exxon-valdez/>
 21. Stephen Hawking „Przewidywanie przyszłości”; Amber 1996.
 22. <https://miastodzieci.pl/piosenki/ziemia-wyspa-zielona/>

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.

TEKSTY

1. Erich Kästner

Die Konferenz der Tiere fragment

Eines schönen Tages wurde es den Tieren zu dumm. Der Löwe Alois, der sich mit Oskar, dem Elefanten, und mit dem Giraffenmännchen Leopold wie immer freitags zum Abendschoppen am Tschadsee in Nordafrika traf, sagte, seine Künstlermähne schüttelnd:

„O diese Menschen! Wenn ich nicht so blond wäre, könnte ich mich auf der Stelle schwarz ärgern!“

(...)Die Giraffe Leopold stand mit gegrätschten Beinen am Wasser und trank in kleinen hastigen Schlucken. Dann meinte sie, ach nein, er:

„Schreckliche Leute! Und sie könnten's so hübsch haben! Sie tauchen wie die Fische, sie laufen wie wir, sie segeln wie die Enten, sie klettern wie die Gamsen und fliegen wie die Adler, und was bringen sie mit ihrer Tüchtigkeit zustande?“

„Kriege!“ knurrte der Löwe Alois. „Kriege bringen sie zustande. Und Revolutionen. Und Streiks. Und Hungernöte. Und neue Krankheiten, Wenn nicht so blond wäre, könnte ich mich auf der Stelle...“

– „Schwarz ärgern“, vollendete die Giraffe den Satz. denn den kannten die Tiere der Wüste längst auswendig.

1. Erich Kästner

Konferencja zwierząt (fragment)

Pewnego pięknego dnia zwierzęta miały już tego dość. Lew Alois, który wraz ze słoniem i chłopcem żyrafą spotkał się na wieczorne popijanie nad jeziorem Czad w północnej Afryce, potrzęsawszy swą artystyczną grzywą powiedział:

„Ach, ci ludzie! Gdybym nie był blondynem, od razu bym się potwornie rozżłościł!”

(...)

Żyrafa Leopold stała, o przepraszam, stał w rozkroku nad wodą i pił małymi, łakomymi łyżkami. Po czy stwierdził:

„Okropni ludzie! A przecież mogliby mieć tak wspaniałe życie! Nurkują jak ryby, biegają jak my, pływają jak kaczki, wspinają się jak kozice i fruują jak orły, a co stworzyli przez te wszystkie umiejętności?”

„Wojny!” mruknął lew Alois. „Wojny. I rewolucje. I strajki. I głodomorstwo. I nowe choroby. Gdybym nie był blondynem, od razu bym się...”

„Potwornie rozżłościł”, zakończyła zdanie żyrafa. Bo zwierzęta pustyni już od dawna na pamięć znały to powiedzenie.

(tłum. AT)

2.**Odyseja Homer, pieśń VI**

Owoż gdy przyjechały **nad brzeg ślicznej rzeki,**
Gdzie w cembrzyny kamienne sączą się poniki[
Wód nieprzebranych, miejsca dla praczek wygodne,

Prędko muły wyprzęgą i puszczą swobodne
Na paszę w słodką trawę, co z taką rozkoszą

90

Wyściela brzegi rzeki. Potem z woza znoszą
Bieliznę i po sztuce w ocembrzone wody
Kładą, depcąc nogami[, piorą na wyprzody.
Wyplukawszy do plamki wszystko jak należy,
Rozpościerają rzędem wzdłuż ciepłych wybrzeży

95

Nad morzem, kędy fale gładki żwirek ścielą.
Skończywszy, wraz się chłodzą zdroistą kąpielą,
Oliwą maszczą członki, potem na trawniku
Siadają do smacznej strawy, a szatki w wietrzyku
Niech schną tymczasem. Gdy tak spożyły łakotki,

100

Staną do piłki, z głowy odrzucają namiotki.
Pustującym piosenkę zaśpiewa królewna,
Rzekłbyś, że z Artemidą -łowczynią pokrewna,
Co przez bór Erymantu lub Tajget] ugania
Rada, gdy z rąk jej padnie odyniec lub łania;

Eliza Orzeszkowa***Nad Niemnem fragment***

Dzień był letni i świąteczny. Wszystko na świecie jaśniało, kwitło, pachniało, śpiewało. Ciepło i radość lały się z błękitnego nieba i złotego słońca; radość i upojenie tryskały znad pól porośniętych zielonym zbożem; radość i złota swoboda śpiewały chórem ptaków i owadów nad równiną w gorącym powietrzu, nad niewielkimi wzgórzami, w okrywających je bukietach iglastych i liściastych drzew.

2

Z jednej strony widnokregu wznosiły się niewielkie wzgórza z ciemniejącymi na nich borkami i gajami; z drugiej wysoki brzeg Niemna piaszczystą ścianą wyrastający z zieleni ziemi, a koroną ciemnego boru oderżnięty od błękitnego nieba ogromnym półkolem obejmował równinę rozległą i gładką, z której gdzieniegdzie tylko wyrastały dzikie, pękate grusze, stare, krzywe wierzby i samotne, słupiate topole. Dnia tego w słońcu ta piaszczysta ściana miała pozór półobrzęczy złotej, przepasanej jak purpurową wstęgą tkwiącą w niej warstwą czerwonego

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

marglu. Na świetnym tym tle w zmieszanych z dala zarysach rozpoznać można było dwór obszerny i w niewielkiej od niego odległości na jednej z nim linii rozciągnięty szereg kilkudziesięciu dworców małych. Był to wraz z brzegiem rzeki zginający się nieco w półkole sznur siedlisk ludzkich, większych i mniejszych, wychylających ciemne swe profile z większych i mniejszych ogrodów. Nad niektórymi dachami, w powietrzu czystym i spokojnym wzbijały się proste i trochę tylko skłębione nici dymów; niektóre okna świeciły od słońca jak wielkie iskry; kilka strzech nowych mieszało złocistość słomy z błękitem nieba i zielonością drzew.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Melodia mgieł nocnych (Nad Czarnym Stawem Gąsienicowym)

1

Cicho, cicho, nie budźmy śpiącej wody w kotlinie,
Lekko z wiatrem płasajmy po przestworów głębinie...
Okręcajmy się wstęgą naokoło księżycy,
Co nam ciała przezrocze] tęczą blasków nasycy,

5

I wchłaniajmy potoków szmer, co toną w jeziorze,
I limb]szumy powiewne i w smrekowym] szept borze,
Pijmy kwiatów woń rzeźwą co na zboczach gór kwitną,
Dźwięczne, barwne i wonne, w głąb wlatujmy błękitną.
Cicho, cicho, nie budźmy śpiącej wody w kotlinie,

10

Lekko z wiatrem płasajmy po przestworów głębinie...
Oto gwiazdę, co spada, lećmy chwycić w ramiona,
Lećmy, lećmy ją żegnać, zanim spadnie i skona,
Puchem z mlecza się bawmy i ćmy błoną przezroczą,
I sów pierzem puszystym, co w powietrzu krąg toczą,

15

Nietoperza ścigajmy, co po cichu tak leci,
Jak my same, i w nikle oplatajmy go sieci,
Z szczytu na szczyt przerzućmy się jak mosty wiszące,

Gwiazd promienie przybiją do skał mostów tych końce,
A wiatr na nich na chwilę uciszony odpocznie,
Nim je zerwie i w płasy znów pogoni nas skocznie...

Thomas Mann
Czarodziejska góra (fragment)

Po prawej stronie płytkim kamienistym łożyskiem spadał w dół górski potok, spieniony wylewał się na tarasowato układające się bloki skalne i płynął dalej, już spokojniej, w stronę doliny, malowniczo spięty kładką o prymitywnie skleconych poręczach. Ziemia była niebieska od dzwonek, którymi obsypane były rosnące tu w wielkiej obfitości krzewy. Poważne świerki, równe i olbrzymiego wzrostu, stały samotnie lub w grupach na dnie wąwozu i na jego zboczach, a jeden z nich, ukośnie rosnąc na pochyłym brzegu dzikiego strumienia, krzywo i dziwacznie wrzynał się w obraz. Zaczyszny szum wody wypełniał to piękne pustkowie. Hans spostrzegł ławkę na drugim brzegu strumienia. Przeszedł kładkę i usiadł, aby rozkoszować się widokiem wodospadu, bryzgającej piany i przysłuchiwać się sielankowo gwarzącemu, monotonnemu, a jednak w treści swej zmiennemu szumowi; bo Hans lubił szumiące wody tak bardzo jak muzykę, a może nawet więcej.

Małgorzata Strzałkowska
Plama

W pewnym mieście poszła fama.
że w jeziorze pływa plama,
jakby mało było tego -
plama nie wiadomo czego!
Zewsząd zbiegli się ludziska.
by obejrzyć plamę z bliska.
- Moja kumo! Zobacz sama!
Ale plama! Ale plama!
- Bijcie w dzwony i tam-tamy!
Trzeba pozbyć się tej plamy!!!

Niech nikt plamy nie dotyka!
- Poczekajcie na chemika!
Przybył chemik, plamę zbadał
i zdumiony tak powiada:
- Na najdłuższy włos z mej brody!
Toż to plama czystej wody...

W świecie gdzieś, jak głosi fama,
pływa sobie mała plama.
I podobno są dowody,
że to plama czystej wody.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Adam Mickiewicz
Żegluga

Szum większy, gęściej morskie snują się straszdyła,
Majtek wbiegł na drabinę: gotujcie się dzieci!
Wbiegł, rozciągnął się, zawisł w niewidzialnej sieci,
Jak pająk, czatujący na skinienie sidła.

5

Wiatr! — wiatr! — Dąsa się okręt, zrywa się z wędzidła,
Przewala się, nurkuje w pianistej zamieci,
Wznosi kark, zdeptał fale, i skroś niebios leci,
Obłoki czołem sieka, wiatr chwyta pod skrzydła.
I mój duch masztu lotem buja śród odmętu,

10

Wzdyma się wyobraźnia, jak warkocz tych żagli,
Mimowolny krzyk łączę z wesołym orszakiem;
Wyciągam ręce, padam na piersi okrętu,
Zdaje się, że pierś moja do pędu go nagli:
Lekko mi! rzeźwo! lubo! wiem co to być ptakiem.

Wisława Szymborska
Koniec i Początek

Po każdej wojnie
ktoś musi posprzątać
Jaki taki porządek
sam się przecież nie zrobi.

Ktoś musi zepchnąć gruzy
na pobocza dróg,
żeby mogły przejechać
wozy pełne trupów.

Ktoś musi grzęznąć
w szlamie i popiele,
sprężynach kanap,
drzazgach szkła
i krwawych szmatach.

Ktoś musi przywlec belkę
do podparcia ściany,

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

ktoś oszklić okno
i osadzić drzwi na zawiasach.

Fotogeniczne to nie jest
i wymaga lat.
Wszystkie kamery wyjechały już
na inną wojnę.

Mosty trzeba z powrotem
i dworce na nowo.
W strzępach będą rękawy
od zakasywania.

Ktoś z miotłą w rękach
wspomina jeszcze jak było.
Ktoś słucha
przysłuchuje nie urwaną głową.
Ale już w ich pobliżu
zaczną kręcić się tacy,
których to będzie nudzić.

Ktoś czasem jeszcze
wykopie spod krzaka
przeżarte rdzą argumenty
i poprzemieni je na stos odpadków.

Ci, co wiedzieli
o co tutaj szło,
muszą ustąpić miejsca tym,
co wiedzą mało.
I mniej niż mało.
I wreszcie tyle co nic.

W trawie, która porosła
przyczyny i skutki,
musi ktoś sobie leżeć
z kłosem w zębach
i gapić się na chmury.

Stephen Hawking

Przyszłość wszechświata... fragment

W dawnych czasach ludzie uważali, iż Ziemia jest ośrodkiem wszechświata. (...) Jednak odkrycia Kopernika zdegradowały Ziemię do pozycji drugorzędnej planety obiegającej bardzo przeciętną gwiazdę na skraju niczym nie wyróżniającej się galaktyki, jednej ze stu miliardów galaktyk dostępnych dla obserwacji. Staliśmy się tak skromni, że nie rościmy już sobie pretensji do wyjątkowego znaczenia we wszechświecie.

Ziemia, wyspa zielona

Nie warto mieszkać na Marsie,
nie warto mieszkać na Wenus.
Na Ziemi jest życie ciekawsze,
powtarzam to każdemu .

Ref.

Bo Ziemia to wyspa, to wyspa zielona,
wśród innych dalekich planet.
To dom dla ludzi, dla ludzi i zwierząt,
więc musi być bardzo zadbane.

Chcę poznać życie delfinów
i wiedzieć co piszczy w trawie.
Zachwycać się lotem motyla
i z kotem móc się bawić.

Ref.

Bo Ziemia to wyspa, to wyspa zielona,
wśród innych dalekich planet.
To dom dla ludzi, dla ludzi i zwierząt,
więc musi być bardzo zadbane.

Posadźmy kwiatów tysiące.
Posadźmy krzewy i drzewa,
niech z nieba uśmiecha się słońce,
pozwólmy ptakom śpiewać.

Ref.

Bo Ziemia to wyspa, to wyspa zielona,
wśród innych dalekich planet.
To dom dla ludzi, dla ludzi i zwierząt,
więc musi być bardzo zadbane.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*